

BESZÁMOLÓ AZ

ADATBÁZIS, MÚZEUM, KUTATÁS – KONCEPCIÓK ÉS GYAKORLATOK

Az országos néprajzos muzeológus továbbképzés konferenciája lebonyolítására elnyert
NKA pályázat elszámolásához (NKA Közgyűjteményi Kollégium 204104/01444)

PÁLYÁZÓ: Néprajzi Múzeum

RÉSZLETES ISMERTETŐ, RÖVID ÉRTÉKELÉS

A 2016-OS NÉPRAJZOS MUZEOLÓGUS TOVÁBBKÉPZÉS SZÁMOKBAN:

- 2 nap,
- 116 résztvevő,
- 12 előadó, 8 gyakorlati bemutató, 3 tárlatvezetés.

A konferencia irányait, a továbbképzés témáját a Néprajzi Múzeum két kompetenciafeladatának összekapcsolása: a néprajzos muzeológus továbbképzés szervezése és a néprajzi tartalmak digitális fejlesztésének közös megvalósítása jelölte ki. Az idei továbbképzés programja kettős célt tűzött maga elé: egyrészt felhívni a figyelmet az adatbázisok használatának fontosságára, mind a néprajzi kutatásokban, mind pedig a muzeológiai munkában, másrészt minél több „jó gyakorlatot”, megvalósult példát bemutatni. E két irányvonal mentén szerveződtek az első nap előadásai.

A **Kutatás, adatbázis, fejlesztés, hálózatok** szekciókban a néprajzi muzeológián kívül rokon- és társtudományok képviselői ismertették projektjeiket, kutatási témáikat, a bemutatott vizsgálatok metszéspontja az adatbázishasználat volt. **Borsos Balázs** (az MTA BTK Néprajztudományi Intézetének igazgatóhelyettese) a Magyar Néprajzi Atlasz számítógépes feldolgozásának bemutatásán keresztül arra világított rá, hogy a már meglévő gyűjtések, információk adatbázisba rendezése kiegészítheti, árnyalhatja, de akár felül is írhatja a korábbi tudományos megállapításokat. Jelen esetben ez a módszer a kulturális régiók elgondolásához, tehát a tudomány egy alapvető, térbeli osztályozási rendjéhez képest tudott újat hozni: addig önálló egységként kezelt területek szorosabb kapcsolódásaira (Erdély – Moldva), vagy éppen homogénnek tartott régiók belső tagolódására világított rá (Alföld nyugati és keleti régiója). **Pakot Levente** (a KSH Népegyesület-tudományi Intézet tudományos munkatársa) a történeti demográfia és az életútvizsgálatok elméleti alapjain kiépülő családrekonstrukciós adatbázisok elemzési lehetőségeit prezentálta egy konkrét esettanulmányon keresztül.¹ **Gárdos Judit** (az MTA TK

¹ A kutatásról bővebben I. Pakot Levente: Társadalmi státusz és gyermekvállalás a Nyugat-Dunántúlon: Bük, 1850-1939. Korall, 2016. (17. évf.) 63. sz. 130-157.

Szociológiai Intézet tudományos segédmunkatársa) egy Horizont 2020-as, nemzetközi együttműködésben megvalósuló projektet mutatott be, melynek célja olyan gyűjtemények és anyagaik összekötése, melyek az ellenállás kultúráját kutatják, gyűjtik, őrzik a volt szocialista országokban. A prezentáció külön értéke volt az intézményközi együttműködés közös online felületre ültetésének gyakorlatorientált bemutatása. **Granasztói Péter** (a Néprajzi Múzeum Etnológiai Archívumának főosztályvezetője) a múzeum inventáriumgyűjteményének számítógépes elemzésével hozott példát arra, hogy egy OTKA kutatás keretében megvalósuló, adatbázisalapú vizsgálat mennyiben hozhat újat az anyagi kultúra történeti kutatásában. Az előadás egyik központi üzenete a néprajzi (múzeumi) gyűjtemények forrásértékének hangsúlyozása volt a történeti/néprajzi kutatásokban.

A **Néprajzi gyűjtemények adatbázisban** szekciókban több, különböző helyzettel, adottságokkal és – nem utolsósorban – gyűjteménykezelő/nyilvántartási rendszerrel rendelkező intézmény munkatársai számoltak be tapasztalataikról, terveikről. **Máté György** (a Néprajzi Múzeum Nyilvántartási és Digitalizálási Főosztályának vezetője) a jelenleg használt nyilvántartási rendszer, a Monari fejlődés-, illetve fejlesztéstörténetének bemutatása mellett a rendszer használatának gyakorlati előnyeire, ugyanakkor problematikus területeire is felhívta a figyelmet. **Aranyos Sándor** (a Szabadtéri Néprajzi Múzeum nyilvántartási osztályvezetője) az intézmény gyűjteményi struktúrájának átalakítását, az ennek irányait kijelölő stratégiát mutatta be, melyhez a gyűjteménykezelő rendszer testre szabása, hozzáillesztése jelenleg is zajlik. **Tóth Arnold és Sárközi Ágnes** (a Herman Ottó Múzeum munkatársai) a miskolci intézmény sokat tapasztalt nyilvántartási gyakorlatáról adtak áttekintést, hangsúlyozva, hogy a sikeres digitalizáláshoz, illetve online nyilvántartáshoz egyszerre szükséges szakmai átgondoltság, muzeológiai megalapozottság és az intézményirányítók határozott állásfoglalása. **Nagy Veronika** (a Hetedhét Játékmúzeum muzeológusa) bemutatta, hogy a sajátos gyűjteményt gondozó intézményben a könnyen kezelhető szerkesztőfelület, a központi, „múzeumérzékeny” fejlesztések, a költséghatékonyság, a szerény eszközigény és a színvonalas technikai támogatási szempontok mentén döntöttek a MúzeumDigitár gyűjteménykezelő rendszer mellett, és hogy milyen lehetőségeket tartalmaz a rendszer publikus felülete speciális – jelen esetben extrém módon kisméretű – tárgycsoportok számára. A bemutatkozó intézményi gyakorlatok közül ez volt az egyetlen, ahol a könyvtári állomány és a műtárgyak nyilvántartása azonos rendszerben valósul meg. **Magyari Márta** (a Déri Múzeum muzeológusa) a jelenleg használt HunTéka nyilvántartási rendszerig való eljutás ismertetésén túl arra hozott szemléletes példát, hogy miként válnak eredetileg illusztratív segédanyagoknak szánt rögzítők (jelen esetben színes diák a hetvenes és a nyolcvanas évekből) múzeumi gyűjteménybe kerülve forrásértékkel rendelkező tárgyakká. **Martyin Emília** (a Munkácsy

Mihály Múzeum tudományos muzeológiai osztályvezető) ugyancsak a HunTéka rendszer helyi használatának bemutatásával egy sajátos megoldást, a nyilvántartási rendszer távhasználatban, bérleti rendszerben történő működtetését is ismertette.

Az első nap lezárásaként **Bánki Zsolt** (a Petőfi Irodalmi Múzeum Könyvtár és Médiatár főosztályvezetője, informatikai szakfelügyelő) reagált az elhangzott előadásokra. A konkrét kapcsolódásokon, hozzászólásokon túlmutatva olyan általánosabb, elméleti megközelítéseket is felvázolt, melyek nagyban hozzájárultak az előadások kontextualizálásához. Felhívta a figyelmet a fogalomhasználat pontosításának szükségességére (nem mindegy, hogy milyen adatbázisról beszélünk, digitális adatok \neq metaadatok, leíró digitális adatok létrehozása \neq digitalizáció, nyilvántartási rendszer \neq komplex gyűjteménykezelési rendszer). Hangsúlyozta a szabványok használatának fontosságát a gyűjteménykezelő rendszerekben, hiszen ez a felgyűlt adatok és a bennük sűrűsödő tudás egységesítésének előfeltétele. Ismertette a szakfelügyelők a nyilvántartási rendszerek auditálásának felülvizsgálatára vonatkozó álláspontját, javaslatát. (A jelenlegi szabályozás a 20/2002. (X.4.) NKÖM rendelet alapján nem a szoftver, hanem a szoftver egy adott múzeum adott gyűjteményére való auditálását teszi lehetővé, ehelyett a szoftver akkreditálásának és az adott gyűjteményben történő auditálásának különválasztást látnák előremutatónak a szakfelügyelők.)

ÖSSZEFOGLALÁS, ÉRTÉKELÉS:

- A digitalizálást meg kell(ene), hogy előzze a gyűjteményi stratégiával összhangban meghatározott digitalizálási stratégia elkészítése. A szaktudományos kérdések megválaszolása megkerülhetetlen az adatbázisépítést, szoftverválasztást megelőzően.
- A digitalizálás, a gyűjteménykezelő rendszerek használata – a napi munka megkönnyítésén túl – lehetőséget ad a múzeumokban őrzött tárgyak, dokumentumok, archívumi anyagok társadalmi hasznosítására. A közgyűjtemények szerepe felértékelődhet a digitális világban például a digitális jóllétprogramoknak köszönhetően. Ahhoz azonban, hogy az ebben rejlő lehetőségeket ki tudják használni az intézmények, saját javukra tudjuk fordítani, szemléletváltásra van szükség: a hozzáférés biztosításának szemléletét meghaladva a megosztás gondolatisága felé kellene elmozdulni.
- A néprajzi (múzeumi) gyűjtemények feldolgozásukat követően alkalmassá válnak arra, hogy a tudományos kutatás forrásául szolgáljanak. A gyűjtemények digitalizálása, adatbázisba kerülése tehát a tudományos kutatásnak is érdeke.
- A vágyott ideális állapot, a közös cél a néprajzi gyűjtemények – intézmények fölötti – összekapcsolása, közös hozzáférhetővé tétele. Ennek előfeltétele a publikációs szabvány meghatározásán túl a besorolási típusú adatok egységes használata (közös teauruszok,

névtételek). Egy jelentős lépcsőfok lehet ebben a folyamatban a hazai és határon túli intézmények anyagainak összekapcsolása is. A már kidolgozott, jelenleg elfogadás előtt álló Közgyűjteményi Digitalizálási Stratégia többszintű, köztük szakági aggregációról beszél, a stratégiaalkotók elképzelése tehát szerencsésen találkozik a szakma részéről jelentkező igényekkel.

A továbbképzés második napját gyakorlati bemutatók zajlottak: a Néprajzi Múzeum Monari gyűjteménykezelő rendszerének használatát mutatták be a múzeum munkatársai, illetve modelleztek bizonyos helyzeteket. A publikus felület, az online kiállítások ismertetésén túl az Etnológiai Archívum egyes gyűjteményeinek komplex bemutatására is sor került.

A konferencia résztvevőinek magas száma, illetve az ez alkalommal a gyakorlati munka alapvető kérdéseire szánt több idő, ennek intenzív kihasználása is mutatta, hogy alapvető, minden intézményt érintő kérdések kerültek megtárgyalásra. Az egyes intézmények adatbázis használathoz, nyilvántartáshoz és a tudományos kutatáshoz való hozzáállása ugyan több ponton különbözik, más-más utak jelennek meg az intézményi praxisokban, mégis fontos körülmény, hogy mind a saját munkát, mind pedig a máshol zajló munka tanulságait rendszeresen megvitathatóvá kell tenni. Ez a körülmény nemcsak a fejlesztések irányait segít megfogalmazni, hanem szemléletében is formálhatja a gyűjtemények tudományos feldolgozását és hozzáférhetővé, kutathatóvá tételét.

Néprajzi Múzeum
2016. december 6.